

Kansakunta sodassa

Teossarja toisen maailmansodan Suomesta

Tuskin koskaan on 23. elokuuta 1939 solmitun Ribbentropin-Molotovin sopimuksen salaisen lisäpöytäkirjan muisto ollut yhtä elävää todellisuutta kuin 50 vuotta sopimuksen solmimisen jälkeen. Lisäpöytäkirjaan perustunut itäisen Euroopan etupiirijako Saksan ja Neuvostoliiton kesken on yllättäen pulpahtanut suomalaisen tietoisuuteen Baltian maiden kautta, joissa Puolan ja Romanian kera on ajautettu yhteiskunnallis-taloudelliseen konkurssiin elokuussa 1939 alkaneen kehityksen tuloksena.

Opetusministeriön julkaisemana ja Valtion painatuskeskuksen kustantamana on ilmestynyt Kansakunta sodassa -teossarjan 1. osa. Teoksen taustana on opetusministeriön vuonna 1974 käynnistämän Suomi toisessa maailmansodassa tutkimushankkeen perusaineisto. Erityinen paino on kuitenkin annettu aivan viime vuosien tutkimustiedolle.

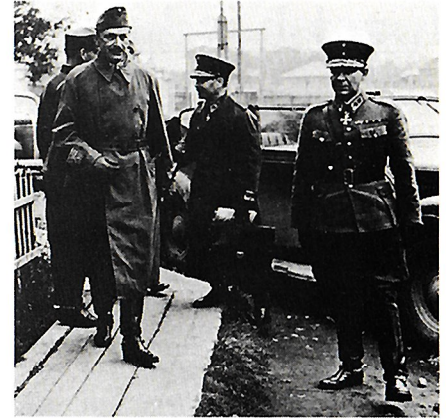
Noin 1100-sivuisen teossarjan päätoimittaja on valtiotieteen tohtori *Silvo Hietanen* ja sen kirjoittajat kuuluvat omilla erityisaloillaan suomalaisen toisen maailmansodan aktiivisimpiin tutkijoihin.

Suomi ja suomalainen yhteiskunta ovat syksystä 1939 alkaen kulkeneet omaa tietään verrattuna muihin etupiirijakon kohteeksi joutuneisiin maihin. Toisen maailmansodan vuosina Suomi oli ainoa itäisen Euroopan maa, jossa etupiirijakoa ei syksyn 1939 laajuudessa toteutettu.

Kansakunta sodassa 1—3 on ensimmäinen laaja yleisesitys Suomesta ja

suomalaisista toisessa maailmansodassa. Teossarjan painopiste on sota-ajan talous- ja sosiaalishistoriassa sekä Suomen kansainvälisessä asemassa tapahtuneiden muutosten kuvaamisessa. Nivomalla jo aikaisemmin varsin seikkaperäisesti tutkitut sotahistorian tapahtumat tähän kokonaisuuteen luodaan kattava tulkinta kansakunnasta sodassa.

Valokuvan merkitys historian tallentajana on korvaamaton. Kansakunta sodassa -teossarjassa kuva on nostettu sanan rinnalle. Teossarjaa toimitettaessa on kymmenien tuhansien kuvien kautta perehdytty Suomeen sotaa käyvänä kansakuntana sekä Suomeen toisen maailmansodan Euroopassa ja maailmassa. Niinpä teossarjan noin 1200 valokuvassa elävät uudelleen niin toisen maailmansodan historian suuret tapahtumat kuin rintamamiesten elämän ankarat ehdot ja kotirintaman arkipäivä. Laajan valokuva-aineiston kautta useat teossarjan artikkelit ovat saaneet sellaista tulkinnallista syvyyttä, joka ei ole his-

Jatkosota. Mannerheim Aunuksen kaupungissa. SA-kuva

torian tutkimuksen perinnäisin menetelmän mahdollista.

Teossarjan 23. 8. 1989 ilmestynyt 1. osa SODASTA SOTAAN kertoo Suomen tiestä talvisotaan — toiseen maailmansotaan ja väliruhan vaiheiden kautta jatkosotaan Saksan rinnalla. Ensimmäinen osa päättyy vuoden 1941 loppuun, jolloin kansakunta oli raskain uhrein saavuttanut sotilaalliset tavoitteensa. Ajan moni-ilmeinen arkipäivä ja siirtoväen värikkäät vaiheet on sijoitettu suurten linjojen lomaan.

2. osa VYÖ KIREÄLLÄ käsittelee kansakunnan kestäkyvyllä raskaita odotuksen vuosia. Asemasodaksi muuttunut sotilaallinen tilanne mittasi miesten henkisiä voimavaroja, maan poliittinen ja sotilaallinen johto odotti Saksan voittoon jo uskonsa menettäneenä suursoadan ratkaisua, ja kotirintama joutui sopeutumaan sodan todellisuuteen kaikkin mahdollisine lieveilmiöineen. Siirtoväki lähti nostamaan Karjalaa tuhkasta. Sisäpolitiikassa synnyttivät uusia jännitteitä suuresta liikekannallepanosta ja puutteesta nousseet ongelmat.

3. osa KUILUN YLI kertoo Suomen pitkäaikaisesta pyrkimyksestä erillisrauhaan. Kesän 1944 suurtaistelussa Kannaksella ja Laatokan Karjalassa suomalaisen »kansanarmeijan» harmaa ja nuhrainen sotilas oli talvisodan jälkeen ensimmäistä kertaa todella kasvoitusten kuoleman kanssa.

Teossarjan viimeisessä osassa käsitellään myös Suomen siirtymistä sodasta rauhaan vuosina 1945—48. Suomalaisen yhteiskunnan paradokseihin kuului noina niin sanottuina »vaaran vuosina» se, että moni Kannaksen hiljaisista sankareista antoi äänensä keväällä 1945 kommunisteille. Siirtoväki asetettiin lopullisesti vuosina 1945—48. Lähes kymmenen vuotta jatkuneen evakkotai-paleensa ajan karjalaiset olivat säilyttäneet otteensa yhteiskunnalliseen valtaan. Tätä voidaan pitää merkinä suomalaisen demokratian syvyydestä. »Vaaran vuosien» — useimmille kuitenkin toivon ja uuden elämän vuosien — todellisuutta olivat tuolloin syntyneet suuret ikäluokat, joiden juuret oli-

Viipurin paraati. Museovirasto

Jatkosota. Suomi hyökkää. A-kuva

Jatkosota. Hyökkäys Itä-Karjalaan. SA-kuva

Jatkosota. Neuvostoliiton lähetystö poistuu Helsingistä 24. 6. 1941. SA-kuva

Tekniikan Waiheita 3/89

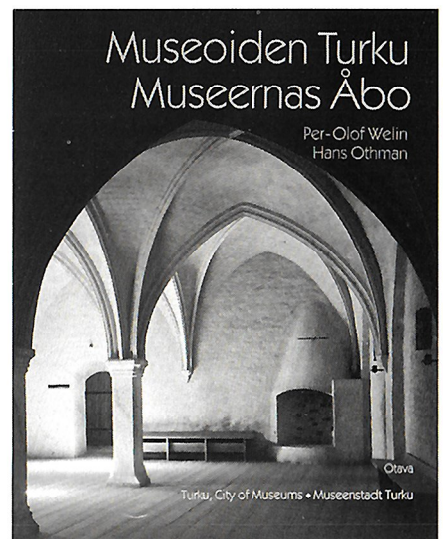
vat syvällä sotavuosien suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisessa muutoksessa.

Tänään sodanjälkeisen Suomen suuret ikäluokat ovat todistamassa, kuinka Ribbentropin-Molotovin sopimuksen ja kolmen suuren välillä 1945 pidetyn Jaltan konferenssin muotoilemalla itäisessä ja keskisessä Euroopassa ikuisina pidetyt raja-aidat näyttävät ryskyen murtuvan.

Teossarjan 2. ja 3. osa ilmestyvät syksyn 1989 aikana.

Linnasta Ruissalon huviloihin

Kustannusosakeyhtiö Otava on julkaissut äskettäin upean 128-sivuisen värikuvatateoksen Turun museoista, joista henkii melkoinen osa suomalaisen ihmisen, ympäristön ja tekniikan kulkua.

Turussa on ollut tieteellisiä kokoelmia ja muotokuvagallerioita 1700-luvun puolivälistä asti, mutta museoiden kaupunki Turusta tuli toden teolla vasta kun Historiallinen museo oli perustettu 1881 ja Biologinen museo 1907. Nykyisin Turussa on lähes 20 museota.

Per-Olof Welinin kuvat ja Hans Othmanin tekstit esittelevät Turun kaikki museot, jotka ovat samalla Turun mer-